

УЧИЛИЩАТА КАТО ДВИЖЕЩА СИЛА ЗА КЛИМАТИЧНАТА НЕУТРАЛНОСТ В ГРАДОВЕТЕ

НАРЪЧНИК ЗА ОБЩИНИТЕ
И ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ
СТРАНИ

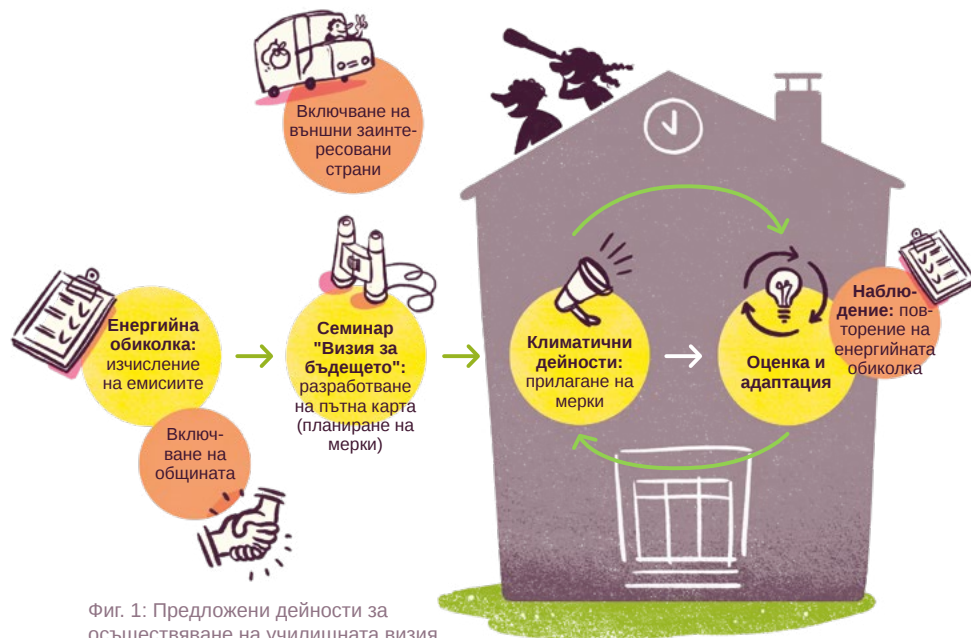
ПЪТИЩА КЪМ КЛИМАТИЧНАТА
НЕУТРАЛНОСТ: УЧАСТИЕ НА
УЧИЛИЩАТА И ОБЩИНИТЕ

НАМАЛЯВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ, ОВЛАСТЯВАНВЕ НА ОБЩИНИТЕ

Насърчаването на сътрудничеството между общините и училищата в работата им в посока климатична неутралност може да помогне да бъдат намалени емисиите, както и съответно да доведе до значими спестявания на разходи, като се вземат реални мерки за адаптация към и смекчаване на климатичните изменения във вашата общност.

Училищата са един от основните източници на емисии от парникови газове, тъй като са сред най-много публичните сгради в общините. Ежедневната работа на училището произвежда тези емисии от парникови газове поради консумирането на големи количества ресурси, напр. при отопляването на сградата и чрез генерирането на огромни количества отпадъци. Въвличането на училищната общност и особено на учениците в директно практическо учене и в практики, които активно пестят емисии на парникови газове, им дава силата да се превърнат в активни участници в грижата за околната среда и в местното общество.

Предложеният подход ще насърчи сътрудничеството между училища и общини в посока климатична неутралност

Фиг. 1: Предложени дейности за осъществяване на училищната визия за климатична неутралност

Подходът бе изпитан като част от проект и е разработен в подкрепа на училищни общности при формулирането на тяхната собствена визия за климатично неутрално училище, включвайки конкретни мерки и тяхното прилагане с цел намаляването на емисиите на парникови газове. В отделен наръчник за училищата се препоръчват подробно отделните стъпки (фиг. 1).

Ръководството е насочено към местните власти и външните заинтересовани страни като например доставчиците на услуги или външните доставчици на обученията, които желаят да подкрепят и да насочват училищата в хода на този процес.

В идеалния случай в училище процесът започва с анализ на училищните емисии на парникови газове (климатична проверка). Впоследствие се провежда семинар „Визия за бъдещето“, който води до описан в отделни стъпки план за действие (пътна карта), онагледяващ възможни мерки за климатични дейности. Съставя се екип, който да прилага мерките и да въвлече партньори като общините и външните заинтересовани страни.

Като се работи във и заедно с училища за климатичната неутралност не само е възможно да се спестят емисии от CO₂, но също така да се стигне и до други ползи като спестени разходи, подобряване на здравето на учениците (чрез дейности в сферата на храненето) и засилване на сплотеността на общността. Промяната започва с образованието!

КОИ СМЕ НИЕ

На базата на пилотен проект в Берлин, Германия, приложихме, оценихме и разработихме по-нататък проекта Визия 2045 – училищата като движеща сила към климатичната неутралност в градовете (Visions2045 – Schools as Drivers to Climate Neutrality in Cities) в четири европейски държави между ноември 2022 и април 2025 г. Работихме заедно с общини и училища от България, Германия, Полша и Словения.

Ние сме научни и извънучилищни образователни организации, учители и ученици от различни европейски държави и сме обобщили резултатите и опита си от проекта в настоящия наръчник, за да мотивираме още общини и училища да ни последват.

КЛИМАТИЧНО НЕУТРАЛНИЯТ ГРАД

КАКВО Е КЛИМАТИЧНАТА НЕУТРАЛНОСТ?

Климатична неутралност означава да се постигне баланс между емисиите от парникови газове, които отделяме, и онези, които биват абсорбирани от атмосферата. За да направим това, трябва да погледнем съвсем отблизо емисиите си от парникови газове в различните сфери от обществото ни. Смисълът на израза предполага необходимостта те да бъдат предотвратявани и намалявани навсякъде, където това е възможно. Следователно, под климатично неутрално училище се има предвид училищна общност, която в идеалния случай не отделя емисии от парникови газове, особено CO₂, в атмосферата.

ПОЛЗИ ЗА ГРАДА – ЗАЩО ПУБЛИЧНИТЕ СГРАДИ ТРЯБВА ДА СТАНАТ КЛИМАТИЧНО НЕУТРАЛНИ?

- **Подкрепа за икономиката:** чрез сътрудничество с местни компании в процеса на постигането на климатична неутралност се подкрепя икономическата сфера.
- **Намаляване на разходите:** пестенето на енергия и използването на възобновяеми енергии пести разходи в дългосрочен план. А свързаните с климатичната криза разходи и ефекти върху хората постоянно се засилват и стават все по-видими.
- **Насърчаване на енергийна независимост:** подкрепата за децентрализираните доставки на енергия води до независимост от вноса на изкопаеми горива и прави ЕС по-устойчив.
- **Превръщане в ролеви модел:** възприемане на пионерска роля като съвременен и устойчив град, даващ положителни примери както на вашите граждани, така и на други градове.
- **Забавяне на климатичните изменения:** употребата на изкопаеми горива особено изостря климатичните изменения. Климатично неутралните начин на живот и икономика могат да подкрепят смекчаването на по-нататъшните климатични изменения.
- **Намаляване на щетите:** създадените от човека климатични изменения вече причиниха мащабни икономически и социални щети през последните години.
- **Консолидиране на гражданското общество:** партньорствата и обединенията между различни групи води до повече разбиране и уважение.

Промяната започва с образованието: Училищата са местата, където се възпитават бъдещите поколения. Следователно, те са място с формиращ характер и представляват прекрасна основа за създаване на визия и даване на пример за едно справедливо и поносимо бъдеще за всекиго. Ето защо започнахме да работим с училищата по тази тема.

КАКВО МОЖЕ ДА СЕ ПОСТИГНЕ? – ВЪЗМОЖНОСТ ЗА КОНКРЕТНИ СПЕСТЯВАНИЯ НА ЕМИСИИ ОТ CO₂

Енергия

Често пъти промените могат да бъдат направени с малко или без финансови ресурси (напр. подобрявайки поведението на ползвателите, или чрез промени в системата за контрол на отоплението).

- Спестете до 15% енергия и по този начин директно предотвратете емисиите от CO₂

Мобилност

Дейностите се отнасят в по-голяма степен до дългосрочните ефекти. Да не гледат на „родителското такси“ като на нещо нормално и да използват благоприятни за климата начини на придвижване вече помага на учениците да се движат по-независимо в пътният трафик.

- Намаляването на обема на трафика пред училището може да бъде измервано.

Хранене

Тук със сигурност е залегнал добър потенциал: близо 70% от емисиите от парникови газове в полето на храненето идват от животинските продукти. В комбинация със здравния аспект, в тази сфера е много устойчиво и полезно да се търсят подобрения.

- Редуциране на броя дни, в които се сервира месо: спестете около 2% от емисиите.
- Пълна замяна на млечните продукти: спестете около 5% от емисиите.
- Създаване на ефективен мениджмънт на отпадъците: достигат се спестявания от около 10% от еквивалентите на CO₂.

Отпадъци

Основният принос за отделянето на емисии от парникови газове от отпадъците са емисиите от метан на сметищата, на които се изхвърлят и съхраняват отпадъци. Затова на първо място въпросът е да се предотвратят и сериозно да се намалят отпадъците. Ако например всички ученици пълнят бутилките си веднъж дневно с питейна вода от чешмата,

вместо да купуват бутилирана в пластмасови бутилки вода, вече доста емисии от парникови газове ще могат да бъдат спестени.

→ За една учебна година едно училище със 700 ученици може да спести около 10 тона еквиваленти на CO₂ с помощта на тази мярка (пресметната средна стойност въз основа на отпечатъка на една пластмасова бутилка (82 гр.) и 10 месеца училище минус уикендите и ваканциите).

По този начин училищата могат да се превърнат в ролеви модел за общността

За да се случи това, училищата имат нужда от подкрепата на общините и от помощта на други заинтересовани страни.

ОБЛАСТИ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ

Дефинирали сме **седем основни области**, в които възникват емисии на парникови газове и в които можем да извършим насочени към климатичните изменения дейности: **електричество** и **отопление** (енергия), **мобилност** (път до училище, училищни екскурзии, командировки, обмен), **хранене** (училищен стол, училищен бюфет), **покупки на стоки** (хартия, хигиенни артикули, електронни уреди), **вода** и **отпадъци**.

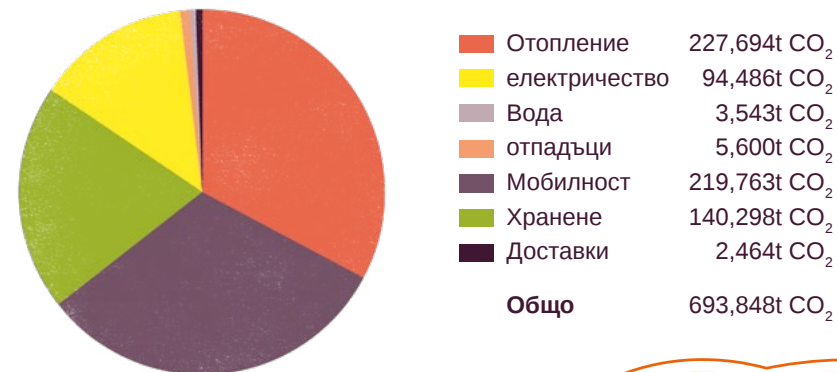
На фиг. 2 можете да видите типичното разпределение на различните области и техния принос към емисиите. За изчисление на техните емисии от парникови газове, училищата трябва да започнат да събират данни.

Общините са много важни и могат да бъдат от помощ при събирането на тези данни!

Чрез използването на калкулатор за емисиите от вредни газове училищата могат да определят отпечатъка си за вредните газове на базата на събраните данни. Това прави възможно идентифицирането на големите възможности и потенциала за редуциране на емисиите, както и установяването на път в посока климатично неутрално училище.

Отпечатък на емисиите от парникови газове

Отпечатъкът на емисиите от парникови газове показва дела, който се пада на всяка област на действие, както и колко тона еквиваленти на CO₂ се изхвърлят в атмосферата във всеки един случай, пресмятайки за една календарна година.

Фиг. 2: отпечатък на емисиите от парникови газове на фиктивно примерно училище (1000 ползватели, 10 000 кв.м.), Берлин, Германия, 2022 г.

Град Замошч:
„Определянето на отпечатъка от парникови газове даде важен тласък на училищата да вземат участие в проекта.“

Семинар със заинтересованите страни в град Замошч, Полша

ДА СТАНЕМ АКТИВНИ – КОНКРЕТНАТА РОЛЯ НА ОБЩИНИТЕ В ПРОЦЕСА

Какво могат да направят училищата и общините

Резултатите от изчисленията на отпечатъка на емисиите от парникови газове могат да се използват от училищата, за да определят най-подходящите отправни точки за себе си. Съответно, те могат:

- Да създадат визия за своето климатично неутрално училище и да разработят пътна карта за следващите години.
- Да организират конкретни дейности.
- Да въвлечат външни заинтересовани страни от рода на инициативи и компании с цел прилагане на мерките.
- Да интегрират темата в училищното ежедневие и в установените процеси.

Въвличайки външни действащи лица в намаляването на емисиите от парникови газове, както и посредством образованието за устойчиво развитие училището се превръща в активен фактор в околността, а местните власти и публичният сектор влизат във функцията на ролеви модел.

Конкретните мерки, комбинирани с образование, водят до осезаеми промени, инициирани от самата училищна общност. Учениците също така отнасят новото си знание и съзнанието за собствената си ефективност извън училище, демонстрирайки ги у дома и сред социалната си околна среда.

Подкрепата на общината е много ценна при всички тези стъпки в училищата и може да окаже сериозно влияние в хода на въвлечането на други външни заинтересовани страни!

ПОДКРЕПА ЗА УЧИЛИЩНИТЕ ДЕЙНОСТИ

Общините могат да бъдат полезен и важен партньор за училищата, за да станат те климатично неутрални. Следните точки предлагат общ поглед върху основните стъпки и възможности за общините да окажат подкрепа на училищата.

Климатична проверка в училище

На първоначална среща с основен екип от училището се събират данни за училищната сграда, потреблението на енергия, поведението на ползвателите, средствата на училището и други съответстващи фактори при емисиите от парникови газове. Местните власти често пъти имат по-добър или по-лесен достъп до тази данни, например за годишното потребление на отопление и електричество. Енергийното счетоводство, такова каквото се изисква във всички страни членки на ЕС¹ може да е добър източник.

Изчисление на емисиите от парникови газове

Общината може да подкрепи конкретното изчисление на емисиите от парникови газове. Има различни доставчици и инструменти (онлайн калкулатори), с които да може то да бъде изчислено. В пилотния проект във всички училища бе използван калкулаторът „Училища за Земята“ на Грийнпийс² който е базиран върху данни за Германия.

Създаване на визия за климатична неутралност за училището

Общинските служители могат да се присъединят или да подкрепят провеждането на семинар „Визия за бъдещето“ в училището, на който училищната общност да потърси начини за и да определи мерки с цел постигането на климатична неутралност. Например с:

- Кратка професионална консултация (не повече от 5-10 минути)
- Посредничество с експерти

Конкретни дейности в училищата

Общината може да подкрепи организирането и провеждането на дейности за целта на конкретните спестявания на CO₂ в училищата. Също много полезно за училищата може да е намирането на подкрепящи партньори и на други организации.

Така на всички училища в града може да бъде предоставена добра обща представа.

1 Директива за енергийните характеристики на сградите (EU/2024/1275) и Директива за енергийната ефективност (EU/2023/1791)
2 <https://co2-schulrechner.greenpeace.de/willkommen>

Дългосрочни сътрудничества и успехи

Училищата трябва да интегрират темата в ежедневието си и в установените процеси. От голяма помощ е ако местните власти могат да подкрепят това с подходящите рамкови условия и с добрата воля от страна на политическото ръководство.

**Начално училище
№ 10, Замошч, Полша:**
„Градската управа на Замошч даде ход и ни подкрепи при инсталирането на фотоволтаични системи на покрива на училищната сграда“

СЕМИНАРИ СЪС ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ

Не само служещите в различните отдели на общината могат да бъдат от голяма помощ за училищата, но също така и други партньори от бизнеса, (местни) фирми, независими организации от рода на центрове за неформално обучение и други институции, или инициативи със специализирана експертиза.

Начален семинар със заинтересованите страни на ранна фаза от процеса може да бъде много полезен, за да информира и въвлече външни страни още от стартирането.

Основната отговорност на местните власти следва да бъде организирането и прилагането в практиката. Тук на едно място се събира разнообразен опит и различните заинтересовани страни могат да бъдат активирани за проекти и дейности в множество училища.

Цели на Семинара със заинтересованите страни

- Създаване на контакти между общините, административния състав и съответните фирми и училищата.
- Училищата могат да посочат нуждите и идеите си.
- Заинтересованите страни могат да допринесат с опита си и да покажат, как биха могли да подкрепят училищата.
- Заинтересованите страни могат да се запознаят помежду си и да помислят за сътрудничество.
- Общините могат да се представят като важно действащо лице в ролята на създатели на контакти и да подкрепят политическите и социалните цели.

**Град Замошч,
Полша:** „Семинарите със заинтересованите страни показаха колко важно и продуктивно може да бъде сътрудничеството по опазването на климата и околната среда.“

Ролята на общината

Общината би могла да стане домакин и организатор на срещата. Покана за такова събитие от страна на местните власти изпраща необходимия сигнал за важността на темата. Много важно е в рамките на целия проект комуникацията да върви гладко. От помощ ще е да има едно или две отговорни лица в общината, които да поддържат комуникацията едновременно с училищата и със заинтересованите страни.

Семинар със заинтересованите страни

Възможни целеви групи

Семинар със заинтересованите страни би могъл да включва колкото е възможно повече различни целеви групи. Такива могат да бъдат например:

- Представители на училищата
  - Директори, учители, ръководители на клубове, родители.
- Общественост
  - Сграден мениджмънт, училищна управа, отдел по строителството, политици.
- Доставчици на услуги
  - Транспортни фирми, служители в училищния бюфет, доставчици на енергия, вода, доставчици на покупки, мениджмънт на отпадъците, местни доставчици на храна, механици.
- Външни доставчици на обучения
  - Асоциации, които се вписват в различните области на действие, доставчици на услуги за екскурзии до природни резервати и национални паркове, местни НПО-та по въпросите на околната среда, както и вече съществуващи партньори на училището.
- Местни медии.

Мотивация на заинтересованите страни да участват

- Подкрепа за политическите цели в страната/региона
- Пазарни ползи
- Възможност да демонстрират социалната си отговорност и да постигнат положителен ефект на много нива върху местната околна среда, както и върху търговските си операции
- Роля на пионери („Бъдете нашият герой“)

Определяне на времето за семинара със заинтересованите страни

Училищата първо трябва да организират първоначалните дейности по проекта (напр. климатична проверка, семинар „Визия за бъдещето“) и да достигнат разбиране за проектните цели в сътрудничество със съответните представители на общинската администрация, които например могат да помагат при събирането на данните.

Когато това е изпълнено, настъпва подходящият момент за първия семинар със заинтересованите страни. Училищата биха могли да представят проектните си идеи, за да станат те колкото се може по-конкретни.

Препоръчват се следващи срещи със заинтересованите страни като част от проекта, или като продължение на тази фаза, под формата на редовни срещи.

Примерна програма на Семинар със заинтересованите страни:

Част I: Откриване и общ поглед върху проекта	
60 мин.	<ul style="list-style-type: none"> • Посрещане и уводни думи от страна на общината • Общ поглед и въвеждане в идеята на проекта • Общи информации за климатичната неутралност • Представяне на целите на Семинара със заинтересованите страни • Ролята на различните заинтересовани страни при постигането на климатична неутралност • Показване на добри практики относно сътрудничеството между училищата и заинтересованите страни от други училища / други държави
Част II: Изчисляване на емисиите от CO ₂ в училищата	
60 мин.	<ul style="list-style-type: none"> • Представяне на резултатите от климатичните проверки, изчисленията на CO₂ и евентуално от други дейности в училищата • Изброяване на възможности за въвличане на различните заинтересовани страни за постигане на целта по климатична неутралност на училищата • Създаване на контакти между училищата и заинтересованите страни • Уговаряне на следващите срещи? • Обобщение и закриване на събитието

Семинар със заинтересованите страни, Минск Мазовецки, Полша

ОЩЕ ИДЕИ ЗА КОНКРЕТНА ПОДКРЕПА

- Помагайте с редовни срещи между училищата и представители на общините с цел обмен на идеи и на опит, както и за целта на реалистичния подход към планираните промени.
- Предоставяйте материали на училищата (например засаждане на дървета, мерки за енергийна ефективност, материали за събития, финансиране на дейности).
- Въвеждайте училищни дейности напр. в сферата на мобилността или редуцирането на отпадъците и провеждайте събития с учениците, учителите и представителите на общините.
- Подкрепяйте училищата със знанието си, съществуващите стандарти и законовите директиви.
- Подкрепяйте вътрешноучилищните състезания или дайте ход на състезания между семейства из целия град, например в сферата на мобилността, за да намалите автомобилния транспорт за сметка на обществения, карането на колело и ходенето пеш.
- Организирайте кампании и събития по време на които, заедно с училищата, да създадете редици с дървета по протежението на велоалеите, зелени класни стаи, дъждовни градини, мини паркове или цветни поляни.
- Учредете Младежки градски съвет, който да е алтернативно управленско тяло на местно ниво и може да гарантира, че младите жители са въвлечени в процесите на взимане на решение по отношение на въпроси, свързани с младежите. Той също така ще помогне да бъдат въвлечени младите хора в проблемите на гражданското общество и ще ги накара да поемат отговорност за дейности на местно ниво.

ДЪЛГОСРОЧНИ СЪТРУДНИЧЕСТВА В ИМЕТО НА КЛИМАТИЧНО НЕУТРАЛНИТЕ ОБЩИНИ

Училищата рядко са активни в търсенето на външни партньорства, понеже им липсват съответните капацитет, време и персонал. Но едно партньорство може да бъде от голяма полза и за двете страни, за училищата и за външните заинтересовани участници. Затова е препоръчително така или иначе да положите усилия в тази посока. Дългосрочните партньорства работят най-добре и най-ефективно.

Препоръки за местните власти и за взимашите решения:

Ако това е във вашата сфера на влияние, подкрепете училищата, като освободите капацитет от сътрудници за задачи на по-високо ниво. Ако мениджърският персонал или учителите могат да намерят начин да формират партньорства през работно време, това може да е от полза за училищната общност и, в идеалния случай, за цялата община.

Публичната администрация също може да използва наличните средства, за да подкрепя дейности в училищата, които могат да допринесат за постигането на климатична неутралност.

Важност на училищата като място за провеждане на дейности

- Училищата възпитават поколенията, които определят как ще изглежда общината през следващите години. Онова, което учениците научат днес в училище, те ще приложат и разпространят в града си утре.
- Активните училища могат да послужат за ролеви модел за други училища и за целия публичен сектор.

Ползи от на сътрудничеството с общините

- По-нататъшната работа от страна на училището му носи ползи, но също така и на общината, което е възможно само чрез близко сътрудничество.
- Градовете имат възможността да интегрират вижданията на учениците в плановете за дейности на градовете по пътя към климатичната неутралност.
- Понякога учениците имат по-голямо въздействие върху поведението на родителите си, отколкото градските служители, и могат да насърчат устойчивото поведение в общността.
- Можете да създадете ново съдържание за връзките с обществеността на вашия град. Комбинирайки образованието и опазването на климата, можете също да окажете добър външен ефект и да предадете нататък ролята си на пионери.

СЪВЕТИ И ОБРАТНА ВРЪЗКА ОТ СТРАНА НА ОБЩИНИ С ОПИТ

Да започнете по-скромно е по-добре, отколкото въобще да не започвате. Раздробяването на голям план/визия на по-малки стъпки прави по-лесно превръщането му в реалност.

Проектът дава възможност на учениците да научат за начини, по които да се постигне климатична неутралност и в най-лимитираните пространства и показва, че дори малките стъпки могат да дадат ход на определени тенденции и да послужат за ролеви модел.

Много важен аспект от този проект е, че както учителите, така и учениците се включват по собствената си свободна воля и желанието си.

Обменът на идеи с други училища и общини, които също са въввлечени, както и наличието на възможности за среща с тях на живо помага много за мотивацията и идеите (също и по-мощният обмен на държавно ниво или с други държави е прекрасна възможност да се мотивирате за собствените си дейности).

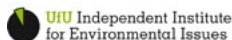
Намаляването на отпечатъка от емисии от парникови газове в една образователна институция, която без съмнение е място с високо потребление на енергия, може да окуражи местните власти да прилагат изпитаните мерки и на други места, които те менажират.

Всичко, което е необходимо, както показва участващите училища, е добра идея (знание) и волята за нейното осъществяване (осъзнатост).

Вижте следния QR-код за повече информация и за неща за сваляне. Там например ще намерите информативния постер „Напред с визиите, действаме заедно“ и учебника за училищата.
<https://ecofund-bg.org/?page=publications>

ИМПРИНТ

Независим институт за околната среда (UfU)
ул. Грайфсвалдер 4, 10405 Берлин
info@ufu.de
www.ufu.de

Национален доверителен екофонд (НДЕФ)

Асоциация на общините полска мрежа „Energie Cités“ (PNEC)

Енергийна агенция на регионите Савински, Шалешки и Корошки (KSSENA)

Участващи общини

България: Добрич и Ямбол
Полша: Минск Мазовецки и Замошч
Словения: Целе и Дол при Люблиани

Графичен дизайн

Аника Хускамп
Кристин Вундер

Информация за финансирането

Този проект е част от Европейската инициатива за климата (EUKI) на Федералното министерство на икономиката и опазването на климата (BMWK).

Supported by:

on the basis of a decision
by the German Bundestag